Region Jönköpings län

2018-03-01

Forskningsstrategi för Kommunal utveckling, Jönköpings län

Forskningsstrategin är skriven av:
Katarina Haraldsson och Iréne Josephson

Inledning

Kommunal utveckling är ett samarbete mellan länets tretton primärkommuner och styrs av ett politiskt samverkansorgan (PKS). Varje kommun är en jämlik part. Parterna definierar uppdraget till Kommunal utveckling och deltar aktivt i arbetet. Sedan starten 2010 har flera verksamhetsområden anslutit sig och följande partnerskap finns idag inom verksamheten:

- FoUrum fritid
- FoUrum utbildning
- FoUrum social välfärd och hälso- och sjukvård
- Miljösamverkan Jönköpings län
- Kurs och konferens

I denna forskningsstrategi beskrivs ett övergripande tillvägagångssätt för att komma igång, genomföra och återkoppla ny kunskap oavsett verksamhetsområde, följt av en beskrivning av den kompetens som medarbetare inom Kommunal utveckling behöver för att kunna initiera, medverka i eller bedriva forskningsprojekt. Därutöver beskrivs under egna rubriker varje områdes specifika förutsättningar samt begrepp och referenser.

Strategin är underställd de styrande dokument som beskriver Kommunal utvecklings uppdrag och verksamhet. Strategin ses över årligen i samband med att en verksamhetsplan för Kommunal utveckling behandlas i beredande och beslutande organ.

Övergripande forskningsstrategi för Kommunal utveckling

Strategiskt mål
Vi använder forskningen för att utveckla och förbättra kommunernas verksamheter.

Syfte
Forskningsstrategin syftar till att stärka forskningen inom Kommunal utveckling. Strategin ska utgöra ett praktiskt användbart stöd för integrering av forskning i verksamheten. Forskningsstrategin är i första hand skriven för medarbetare inom Kommunal utveckling, men också för deltagare i chefsnätverk och styrgrupper.

Tillvägagångssättet bygger genomgående på samverkan mellan praktik och forskning. De tre centrala uppgifterna med forskning är att:

- sprida kunskap om aktuell forskning i den egna verksamheten
- stödja kommunerna i implementering av evidensbaserade metoder och arbetssätt
- delta i produktion av ny forskning, och då särskilt för att finna nya, verksamma metoder och arbetssätt

Process

1. Lyssna in verksamhetens behov genom regelbundna träffar med befintliga nätverk eller motsvarande samt följa varje enskild huvudmans systematiska kvalitetsarbete.
2. Hålla sig ajour inom respektive verksamhets forskningsområde samt kritiskt granska befintlig forskning inom de områden som verksamheten ser behov av - för att identifiera kunskapsluckor.
3. Formulera problemställningsområden utifrån dessa behov som respektive huvudmän sedan har att ta ställning till och prioritera efter.
4. Etablera kontakt med olika lärosäten och forskare.

5. Designa forskningsstudier tillsammans med respektive huvudmäns utvecklingsledare eller motsvarande, andra representanter för den verksamhet det gäller samt valda forskare för studiernas genomförande.
6. Skriva avtal mellan valt lärosäte, forskare och respektive verksamhetsområde innan studierna påbörjas för att klargöra kostnader och roller.
7. Kontinuerligt delta i och följa studierna samt återkoppla framkomna resultat till verksamheten.

Studierna och projekten som genomförs kan vara av olika art – syfte och problemformulering styr studiernas teoretiska bakgrund och val av metod vid genomförande.

Kompetenskrav
För att leda respektive delta i forskningsstudier eller projekt där forskning utgör en del samt förhandla om villkor med lärosäten, behövs kunskap och förståelse för forskningens grunder och villkor. Därför förordas stärkt forskningskompetens hos medarbetare inom Kommunal utveckling. Förslag på åtgärder som stärker forskningskompetensen:

- Skapa en kreativ forskningsmiljö genom regelbundna möten i syfte att hjälpa och utveckla varandras forskningskompetens. Innehåll planeras i samråd med berörda och utifrån aktuellt behov.
- Kurs i vetenskaplig metod och teori innefattande till exempel vetenskapsfilosofi, databassökning, kvantitativ och kvalitativ metod.
- Delta aktivt i forskningsstudierna, se övergripande forskningsstrategi punkt 1-7.
- Disputerade medarbetare affilieras vid lärosäte.

Publicering
Vid publicering av forskningsrapporter och artiklar anges författarnamn följt av *Region Jönköpings län, Kommunal utveckling* i svenskspråkiga sammanhang, och *Region Jönköping County, Local Development* i engelskspråkiga sammanhang.

FoUrum fritid

Vision/mål
Arbetet inom fritidssektorn behöver i större grad vila på vetenskap, forskning, beprövad kunskap och erfarenheter för att synliggöra fritidssektorns roll inom framförallt öppen fritidsverksamhet men även inom områden som friluftsliv, föreningsliv och det civila samhället med perspektiv om koppling till kommunalt ansvar.

Det finns därför behov av att följa en forskningsstrategi för FoUrum fritid i Jönköpings län. Verksamhetsidén är att långsiktigt och samordnat stödja utvecklingen av den lokala praktiken med målet att genom forskning och utveckling skapa större regional nytta för invånare och besökare.

I regionens kommuner pågår utvecklingsarbeten där bland annat fritidssektorn är pådrivande. En ökad satsning på forskning och utveckling koordinerad via FoUrum kan förväntas ge ökad kvalitet i verksamheterna samt att samarbetet och erfarenhetsutbytet mellan kommunerna ökar och därmed stärka medvetenheten om fritidssektorns roll som utvecklingspotential för hela Jönköpings län.

Forskningsstöd – nationella dokument
Fritidsvetenskapens nya kunskap kan hämta stöd från SKL (Sveriges kommuner och landsting), MUCF (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor), CIF (Centrum för idrottsforskning), RF (Riksidrottsförbundet), fritidsforum och Civsam (civilsamhället). Ovan nämnda organisationer kan fungera rådgivande och vägvisande för kommunernas verksamheter inom fritidssektorn.

Pågående studier – planering
FoUrum har tecknat ett avtal med Malmö högskola, ett avtal om ”praktiker inom den öppna fritidsverksamheten”. Praktiker inom den öppna fritidsverksamheten är ett samverkansprojekt med målet att genom forskningscirkelns form sätta ord på fritidsledares tysta kunskap, och därmed synliggöra fritidsledares kompetenser och bidrag. Syftet med fritidsledares berättelser om sin egen verksamhet, samt att bearbeta dessa erfarenheter i grupp så att generaliserbar kunskap uppnås. Cirklarna ska bidra till kunskapsutveckling bland deltagarna, men också skapa kunskap som är tillämpbar inom fritidsverksamhet, inom utbildning av fritidsledare samt inom forskning om den öppna fritidsverksamheten.

FoUrum för även diskussioner med Jönköping University kring ämnesområdet ”en mer aktiv fritid för barn och unga med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning”.

Referenser
www.skl.se
www.mucf.se
www.cif.se
www.rf.se
www.fritidsforum.se
www.civsam.se

Miljösamverkan Jönköpings län

Forskning ingår inte i Miljösamverkans avtal idag, men kan komma att göra det i framtiden.

Vision/mål
Ett samarbete (partnerskap) mellan länets samtliga kommuner, Länsstyrelsen och Region Jönköpings län startade 2005. Samarbetet omfattar miljöbalkstillsynen som sker på kommunerna och på Länsstyrelsen. Länsstyrelsen ingår främst för att leva upp till sitt tillsynsvägledningsansvar mot kommunerna men även som en del i sin egen tillsyn.

Miljösamverkan ska:
- *Effektivisera miljö- och hälsoskyddsarbetet* i länet genom att samutnyttja medverkande parters kompetens och resurser.
- *Ge stöd till myndighetsutövning (tillsyn)* och till informativa och förebyggande insatser.
- Utifrån rådande lagrum *säkra en likvärdig bedömningsgrund* i länet.
- *Skapa erfarenhetsutbyte* och möjligheter att gå på djupet i olika frågor.
- *Bidra till kompetensutveckling, kompetensförsörjning och förnyelse.*

Insatserna ska vara konkreta, avgränsade och operativt inriktade.

Miljöbalkstillsynens delar:
- Hälsoskydd
- Miljöfarliga verksamheter
- Små avloppsanordningar
- Värmepumpar
- Skydd av områden
- Förorenad mark och andra miljöskador
- Vattenverksamhet
- Jordbruk och annan verksamhet
- Kemiska produkter
- Avfall och producentansvar

Statliga myndigheter som är tillsynsvägledande mot kommunernas miljöbalkstillsyn:
- Naturvårdsverket: Miljöfarliga verksamheter, luft, vatten, buller, förorenad mark.
- Havs och vattenmyndigheten: Enskilda avlopp, vattenfrågor.
- Kemikalieinspektionen: Kemiska produkter - hantering och förvaring, försäljning.
- Jordbruksverket: Jordbrukstillsyn.
- Folkhälsomyndigheten: Hygienlokaler, skolor och förskolor, inomhusmiljö, buller, hälsoskyddsfrågor.
- Socialstyrelsen: Hälsoskyddsverksamheter med stickande, skärande föremål.

Årliga rapporteringar från kommunerna sker till NV, KEMI, JV, HAV rörande vissa frågor de har uppföljningsansvar för.

Forskningsstöd - Nationella dokument
I Naturvårdsverkets rapport ”Effektiv tillsyn” (Naturvårdsverket 2013) var målsättningen att ta fram ny kunskap inom miljötillsynen och därigenom uppnå en effektivare miljötillsyn samt att få in nya vetenskapliga perspektiv på miljötillsyn.

I rapporten studeras metoder för inspektioner och det kommunikativa samspelet mellan inspektören

och företrädare för den verksamhet som inspekteras, hur den institutionella ramen för inspektionsprocessen fungerar samt visar på möjligheter att mäta effekterna av inspektioner och tillsyn.

Naturvårdsverket kommer att ha resultatet som ett kunskapsunderlag i fortsatt arbete med tillsynsvägledning och utveckling av hur tillsyn och tillsynsvägledning kan följas upp och utvärderas.

Pågående studier – planering
Diskussion har skett i styrgruppen för Miljösamverkan om möjligheten att initiera eller delta i forskningsstudier framöver.

Referenser
www.naturvårdsverket.se
www.havochvatten.se
www.kemikalieinspektionen.se
www.jordbruksverket.se
www.folhälsomyndigheten.se
www.socialstyrelsen.se

Naturvårdsverket 2013: Slutrapport 6558 - forskningsprogrammet Effektiv miljötillsyn (EMT). ISBN 978-91-620-6558-4.
http://www.naturvardsverket.se/Om-naturvardsverket/Publikationer/ISBN/6500/978-91-620-6558-4/

FoUrum utbildning

Vision/mål
FoUrum utbildnings vision handlar om måluppfyllelse och trygghet för alla barn inom området förskola och skola. För att arbeta i denna riktning och för att få svar på vad som fungerar såväl bra som mindre bra och var kunskapsluckorna finns behövs utbildningsvetenskaplig forskning. Skollagen (1kap. 5 §) anger att all utbildning skall vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Bestämmelserna i skollagen riktar sig både till de som utformar styrdokument och till verksamma inom skolan (Skollagen, Skolverket). FoUrum fungerar som både ett stöd och som utförare i detta arbete inom ramen för vad partnerskapets skolhuvudmän beslutar. Eftersom verksamheten både ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet handlar det konkret om att främja och bygga upp praktiknära forskning (Vetenskapsrådet 2015). För att kunna göra detta krävs ett arbetssätt där forskning och praktik går hand i hand.

Modeller
I vetenskapsrådets rapport från 2015 ”Att forskningsbasera skolan” (Sundberg och Adolfsson) analyserades policyinitiativ kring forskningsbasering av skolan de senaste två decennierna. Fyra olika modeller och strategier identifierades:

- Forskningsbasering genom spridning av forskningsresultat
- Forskningsbasering genom utbildning
- Forskningsbasering genom mäklande
- Forskningsbasering genom interaktiv kunskapsproduktion

Skolområdet berör idag många olika aktörer, förutom skolhuvudmännen själva, såväl internationella, nationella som regionala och ovan presenterade modeller används fortfarande beroende på syfte och uppdrag. I praktiken går ofta de olika modellerna i varandra då en verksamhet behöver ta del av aktuell forskning, utbilda personal, få forskningsstöd och genomföra praktiknära forskning i en interaktion mellan forskning och praktik. Eftersträvansvärt är ett vetenskapligt förhållningssätt i skolan som enligt FoUrum tolkas som att för att kunna följa skollagen behöver praktiker i större utsträckning än i dag kritiskt granska, ta till sig och omsätta forskningsresultat i förhållande till den egna praktikens erfarenheter och kollegiala lärande. Dessutom identifiera kunskapsluckor och gemensamt med lärosäten/forskare utforma mötesplatser för ett interaktivt förhållningssätt innebärande att forskare och praktiker båda är deltagande i att bygga upp och genomföra praktiknära forskning inom förskola och skola. FoUrum har att fungera som länk i detta förfarande mellan forskning och praktik.

Utbildningsvetenskaplig forskning kan handla om olika aspekter av lärande, allt från det som är relaterat till utveckling, kompetensutveckling och delaktighet, undervisning och olika sätt att lära, till samspel och utformning av miljön, och lärande i olika sociala, kulturella och institutionella sammanhang. Den kan handla om undervisning av olika innehållsmässig karaktär, om bedömning och kunskapsresultat, om multimodalt lärande, om inkludering och ny teknologi, om likvärdighet, flerspråkighet och nyanlända i utbildningssystemet liksom organisatoriska och utbildningspolitiska aspekter. Forskningen bedrivs inom flera olika vetenskapliga discipliner.
(Källa: *www.vetenskapsradet.se*)

Forskningsstöd – nationella dokument
Flera aktuella nationella dokument styrker ovan arbetssätt, som exempel kan nämnas Skolkommissionens delbetänkande (2016) som lyfter behovet av en förstärkning av skolans vetenskapliga bas och forskningsanknytning samtidigt som den poängterar att ett system behöver skapas till stöd för utveckling av praktiknära forskning som kommer utifrån kunskapsbehov

emanerande av lärares och skolledare praktiska yrkesutövning. I Skolkommissionens slutbetänkande (2017) poängteras bland annat att den viktiga anknytningen mellan forskning och skolans verksamhet är ömsesidig för utveckling av såväl lärares och skolledares praktiska yrkesutövning som för forskningen och lärarutbildningarna och tvärtom. På samma sätt betonas en stärkt koppling till forskningen i huvudmännens expertråd för skolutveckling (2016) som lyfter behovet av en bättre infrastruktur för forskning och utveckling i skolan. Expertrådet betonar även helhetsperspektiv och långsiktighet och att bygga på den enskilda förskolans eller skolans aktuella situation och behov. I Regeringens forskningsproposition 2016/17:50 står att ”i ett hållbart samhällsbyggande spelar skolan en central roll varför den vetenskapliga grunden i skolan måste stärkas genom bl.a. ökade möjligheter till praktiknära forskning inom skolväsendet”.

Pågående studier – planering

Nedan studier är under olika faser; genomförande, designstadier eller i planeringsfas:

- Framgångsfaktorer i undervisningssituationer bedrivs i samarbete med Högskolan för lärande och kommunikation, Jönköping. Forskare: Mikael Segolsson, Åsa Hirsch, Katarina Haraldsson.
- Puls för lärande och hälsa bedrivs i samarbete med Högskolan i Halmstad. Forskare: Eva-Carin Lindgren, Linn Håman, Katarina Haraldsson.
- Främja psykisk hälsa skapar tillit i förskolan.

Referenser

Regeringskansliet, Utbildningsdepartementet. Skollag (2010:800) Svensk författningssamling 2010:800, t.o.m. SFS 2016:1184
www.skolverket.se
Vetenskapsrådet. Att forskningsbasera skolan – en analys av utbildningspolitiska frågeställningar och initiativ över en 20-års period. *Sundberg D och Adolfsson C-H*; 2015.
www.vetenskapsrådet.se
Statens offentliga utredningar. Samling för skolan. Nationella målsättningar och utvecklingsområden för kunskap och likvärdighet. Delbetänkande av 2015 års skolkommission. *SOU 2016:38.*
Statens offentliga utredningar. Samling för skolan. Nationell strategi för kunskap och likvärdighet. Slutbetänkande av 2015 års skolkommission. *SOU 2017:35*
Statens kommuner och Landsting och Friskolornas riksförbund. Huvudmännens expertråd för skolutveckling. Rekommendationer och erfarenheter. Stockholm; 2016.
Regeringens proposition 2016/17:50. Kunskap i samverkan – för samhällets och stärkt konkurrenskraft 2016/17:50.
Arbetsordning för partnerskapet FoUrum utbildning i Region Jönköpings län. Beslutsunderlag samt verksamhetsavtal FoUrum utbildning. 2015.

FoUrum social välfärd och hälso- och sjukvård

Inledning
Den här delen av forskningsstrategin har växt fram ur samtal med medarbetare under arbetet med att färdigställa forskningsstrategin. Samtalen har kretsat kring vad evidens är, och hur vi vet om socialtjänsten är mer eller mindre evidensbaserad. Samtalen har också kretsat kring hur vi vet om insatserna gör nytta eller inte. Reflektioner har framförts om hur vi integrerar forskning i projekt och aktiviteter, samt vad vi behöver veta för att lyckas med att integrera forskning i projekt och aktiviteter. Vidare formulerades funderingar kring skillnader mellan forskning och utvärdering, samt mellan bedömning och uppföljning.

Forskningsstrategin gällande FoUrum social välfärd och hälso- och sjukvård inleds med ett avsnitt om nationell respektive regional kontext och vision, följt av ett avsnitt om utmaningar, interaktiv forskningsansats och syfte. Därefter beskrivs problemområden på generell respektive områdesspecifik nivå. Slutligen listas ett antal framgångsfaktorer och mätbara mål som ska fungera som drivkraft de kommande åren.

Nationell kontext
Socialt arbete etablerades som forskningsämne i Sverige i slutet av 70-talet, och betraktas därmed som en i nationellt perspektiv ung forskningsdisciplin, även om socialvetenskaplig forskning ur ett internationellt perspektiv är äldre. Under senare år har flera kunskapsluckor identifierats och uppmärksammats inom socialtjänstens verksamhetsfält. En aktuell sammanställning, över dessa kunskapsluckor, så kallad kunskapsöversikt, är publicerad av *Statens beredning för medicinsk och social utvärdering* (SBU, 2017). År 2016 inrättade regeringen i forskningspropositionen sju tio-åriga nationella forskningsprogram (Regeringen, 2016). *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd* (Forte) ansvarar för två av dem: *Tillämpad välfärdsforskning* och *Arbetslivsforskning*. *Formas* ansvarar för *Klimat* och *Hållbart samhällsbyggande* (Formas, 2017) och *Vetenskapsrådet* ansvarar för *Migration* och *Integration* (Vetenskapsrådet, 2017). Under arbetet med denna forskningsstrategi har Forte påbörjat arbetet med att förbereda utlysningar för år 2018. Det innebär att den nationella satsningen på forskningsprogram har bidragit till att höja nivån på forskningsstrategin.

Socialstyrelsens nya föreskrifter och allmänna råd ska enligt *Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete* 1 kap. 1 § SOSFS 2011:9 tillämpas i arbetet med att systematiskt och fortlöpande utveckla och säkra kvaliteten i sådan verksamhet som omfattas av någon eller några av följande bestämmelser: 31 § hälso- och sjukvårdslagen, 16 § tandvårdslagen, 3 kap. 3 § socialtjänstlagen, 6 § lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Föreskrifterna och allmänna råden gäller för hela hälso- och sjukvården, hela socialtjänsten och all verksamhet enligt LSS och har således ett brett tillämpningsområde. Med kvalitet kan menas olika saker. Forskning är ett sätt att både värdera kvalitet och att ta fram kunskapsunderlag för vad som kännetecknar god kvalitet samt för att utveckla kvalitet.

Regional kontext
Partnerskapet FoUrum startade 2010 med nationellt uppdrag att stödja de 13 kommunerna i Jönköpings län att utveckla evidensbaserad praktik (EBP) (Ottosson, 2009). EBP innebär att vård och omsorg ska utformas efter bästa tillgängliga kunskap vilket innefattar både vetenskap och beprövad erfarenhet (ibid). Sedan starten har stöd för forskning funnits. Stödet har bestått av disputerad personal med särskilt uppdrag att stödja forskningsrelaterade aktiviteter. Stödet har dock förändrats efterhand som verksamheten förändrats. Det finns dock ett grundläggande intresse för att hitta och implementera ny kunskap, samt att bidra till att ny kunskap tas fram via forskning. De regionala chefsnätverken utgör en god grund för sådana aktiviteter. Nu har det blivit dags att höja forskningsambitionerna.

Interaktiv forskningsansats
En grundläggande uppfattning bland medarbetarna är att den forskning som initieras av och utförs inom partnerskapet företrädesvis ska genomföras med interaktiva former. Denna inställning styrks av att aktuella kunskapsöversikter påtalar behovet av empirisk forskning om praktiken medan praktiken sker, samt att forskningen ska ske tillsammans med praktiker och brukare (SBU, 2017), vilket också omfattas av kommande utlysningar (Formas, 2017; Forte, 2017; Vetenskapsrådet, 2017). Interaktiva forskningsansatser involverar med fördel medarbetares och brukares kunskap och erfarenhet såväl i planering och genomförande av forskningsprojekt såväl som i analys, vilket är i linje med EBP.

Den interaktiva forskningsansatsen har vuxit fram sedan 1990-talet, och betraktas således som relativt ung. Forskare, praktiker och brukare har sina särskilda roller samt specifika perspektiv att bidra med. Brukare som är mottagare av socialtjänstens insatser befinner sig i en särskild, vanligen utsatt, livssituation och hamnar i en beroendeställning till socialarbetaren. Därmed kan brukare bidra med erfarenhet av vad som fungerar eller inte fungerar i kontakterna med socialtjänsten och i relation till vardagen som helhet. Praktiker kan bidra med kunskap om och erfarenhet av hur verksamheten fungerar, verksamhetens logik samt formulera problem som praktiken behöver svar på. Forskare bidrar med teoretisk kunskap och förståelse, metoder som lämpar sig för valda problemområde och frågeställningar. Dessa tre perspektiv bidrar tillsammans till djupare förståelse av resultat, och bör därför delta även i de olika stegen av analys av data som samlas in inom ett forskningsprojekt. Genom deltagande av praktiker bidrar den interaktiva forskningsansatsen till snabbare omsättning av resultat. Praktiken förstår resultaten bättre när forskningen ger svar på praktikens frågor. Även för forskaren är det gynnsamt med snabbare spridning av resultaten, och möjlighet att se effekter av forskningens resultat när de omsätts i praktiken.

Utmaningar
Det finns flera stora utmaningar avseende forskning inom socialtjänstens område. De stora utmaningarna är att det finns forskning som inte är känd, och att beprövade arbetssätt inte har forskningsstöd. Det finns evidens för några delar, behov av utveckling av andra delar samt fortsatta projekt eller studier. Forskning inom socialtjänsten behöver tvärvetenskapliga perspektiv. Nedan följer en beskrivning av utmaningar som skulle kunna vara aktuella för forskning. Flera av socialtjänstens områden är väldigt komplexa och relativt lite beforskade, vilket bidrar till oklarhet om forskningsinriktning.

Evidens och kunskapsbaserad verksamhet
En utmaning handlar om okunnighet om vad evidensbegreppet är och innebär. Detta märks genom den i Sverige breda användningen av metoder som utvecklats i andra länder, och som av socialarbetare i Sverige anses vara evidensbaserade trots avsaknad av studier i svensk kontext. Sådana metoder behöver utvecklas, implementeras och utvärderas i svensk kontext för att vi ska förstå hur de fungerar och varför. Ett sätt kan vara att följa upp verksamheter på lokal nivå, med ett nerifrån och upp-perspektiv, i form av LOKE - LOKal evidens (Andersson och Strandlund, 2014; Hjelte, Brännström och Engström, 2010), vilket är ett sätt för att skapa evidens i den egna verksamhetens kontext, och som innebär att medarbetarna både medverkar i lokal kunskapsutveckling och utvecklar sin egen kompetens.

Inom funktionshinderområdet finns särskilda svårigheter att arbeta evidensbaserat jämfört med andra områden utifrån flera aspekter. Dels är personer med funktionsnedsättning som grupp extremt heterogen med stor variation avseende livsvillkor, personligheter, individuella egenskaper samt förmågor (SKL, 2016). Fler etiska dilemman uppstår på grund av att funktionsnedsättningarna innebär lägre grad av autonomi. Danermark och Larsson Tholén (2016) påtalar behov av forskning om interaktion mellan omgivningsspecifika och individuella faktorer.

Kunskap och kompetens
En stor del av medarbetarna inom kommunernas omsorgssida saknar akademisk utbildning. Kunskap behövs om hur den omfattande omvårdnadskunskap som finns och utvecklas i verksamheterna tas tillvara. Sådan kunskap är nödvändig för att både kunna implementera rådande kunskap men också ta fram ny kunskap. Detta avser till exempel socialpsykiatrin inklusive boendestöd, funktionshinderområdet samt vård och omsorg för äldre.

Forsknings- och utvecklingsledare behöver tydligt stöd i att hantera balansen i utförandet av uppdraget, mellan vad som är forskning (krav på noggrannhet), förbättring (mindre krav på noggrannhet) respektive bedömning (till exempel öppna jämförelser), men också förstå och hantera skillnader mellan uppföljning, utvärdering och forskning.

Förebyggande insatser
Det behövs mer kunskap om förebyggande insatser. Följande fyra områden nämns: tillgänglighet, 'råd och service', återhämtning samt 'Ester lever ett aktivt liv'. Det första handlar om tillgänglighet till samhället, och hur människors funktionsnedsättning påverkas av ökad tillgänglighet. 'Råd och service' används som en tidig och förebyggande insats men det saknas kunskap om dess innehåll och effekter. Återhämtningsinriktat arbetssätt[1] anses vara ett sätt att motverka försämring respektive återfall i psykisk sjukdom men vi vet för lite om effekter. 'Esther lever ett aktivt liv' är ett delprojekt inom den regionala äldrestrategin (under framtagande) som handlar om att aktivt åldrande förebygger åldersrelaterade sjukdomar, men mer specifik kunskap saknas om hälsoeffekter.

Systematisk uppföljning och digitalisering
Alla tycks vara överens om att systematisk uppföljning kan vara ett stöd i att kvalitetssäkra och utveckla insatser inom offentlig vård och omsorg. Men kunskap behövs om hur både införande och användning av teknik och kunskap om systematisk uppföljning påverkar människorna (både medarbetare och brukare) i verksamheten, samt huruvida vården och omsorgen blir bättre. Utvecklingen av kvalitetsregister för kommunal missbruks- och beroendevård har påbörjats.

Genom att digitalisera rätt saker frisätts utrymme för nära medmänskliga möten med de som behöver det. Digitaliseringen förväntas således bidra till bättre, tryggare och säkrare vård och omsorg genom att tid förskjuts från administrativa uppgifter till möten med människor. Forskning inom området kan bidra med kunskap om nytta, effekter, mekanismer samt former för förändring.

Effekter
Effektutvärdering av olika typer av sociala insatser är svårt på grund av avsaknad av system för systematisk uppföljning, samt på att specifika insatser inte alltid ges i renodlad form, utan snarare anpassas på individnivå (utifrån både socialarbetares och brukares förutsättningar). Utvärdering av effekter av sociala insatser behöver inbegripa kunskap om sociala strukturer och sociala nätverk. Det innebär att den högt rankade RCT[2]-studiedesignen inte nödvändigtvis ger bäst kunskap om effekten av sociala insatser.

Samverkan
Ju mer komplexa livssituationer och fragmentiserade organisationer, desto större är behoven av välfungerande samverkan både externt och internt. Den externa samverkan mellan huvudmän är lagstiftad genom hälso- och sjukvårdslagen (HSL) och socialtjänstlagen (SoL), till exempel i form av samordnad individuell plan (SIP). Den interna samverkan kan vara lika betydelsefull för den enskilde person som har insatser från flera instanser inom samma huvudman. I anslutning till samverkan

[1] Syftar till återhämtning från psykisk sjukdom eller ohälsa. Genom ett aktivt deltagande i utvecklingsarbete tillsammans med personal kan den enskilde återhämta sig från sin sjukdom och uppnå ett friskare liv.
[2] Randomized Controlled Trial: innebär att försökspersoner lottas till olika insatser, och att resultatet för de olika insatserna jämförs med varandra.

framförs farhågor om att sekretessen utgör hinder för samverkan. Det behövs mer kunskap om hur välfungerande samverkan växer fram och vidmakthålls.

Referenser

Andersson och Strandlund (2014) Implementering av en lokal uppföljningsmodell inom socialtjänsten Jönköpings län. Slutrapport av SKL–projektet LOKE, oktober 2014

Danermark och Larsson Tholén (2016) *Arbetsliv för alla – funktionsnedsättning och arbete.* Gleerups Utbildning AB.

Formas (2017) *Forskningsprogram*. Hämtad 2017-12-13 från http://www.formas.se/sv/Internationellt/Forskningsprogram/

Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) (2017) *Nationella forskningsprogram.* Hämtad 2017-12-13 från https://forte.se/om-forte/sarskilda-satsningar/nationella-forskningsprogram/

Hjelte, Brännström och Engström (2010) Lokal Evidens, LOKE. Ett system för lokal uppföljning och utvärdering av den kommunala missbruksvården. Ett SKL-uppdrag. Slutrapport FOU-Uffe Socialtjänsten Umeå kommun

Ottosson (2009) *Evidensbaserad praktik inom Socialtjänsten. En introduktion för praktiker, chefer, politiker och studenter.* SKL Kommentus, Stockholm.

Regeringen (2017) *För en god och jämlik hälsa – En utveckling av det folkhälsopolitiska ramverket*. Delbetänkande av Kommissionen för jämlik hälsa SOU 2017:4.

Socialdepartementet (2011) *Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete.* SOSFS 2011:9.

Socialdepartementet (2008) *FN-konventionen för personer med funktionsnedsättning – och fakultativt protokoll till konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.* SÖ 2008:26.

Socialdepartementet (1993) *Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.* Svensk författningssamling 1993:387.

Socialstyrelsen (2017) *Individens behov i centrum, IBIC.* Hämtad 2017-12-13 från http://www.socialstyrelsen.se/individensbehovicentrumibic

Socialstyrelsen (2015) *Nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende. Stöd för styrning och ledning.* Hämtad 2017-12-13 från http://www.socialstyrelsen.se/nationellariktlinjermissbrukochberoende

Socialstyrelsen (2015) *Socialtjänstens förutsättningar för kunskapsstyrning.* Hämtad 2017-12-13 från http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19694/2015-1-43.pdf

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) (2017) *Behov av praktiknära forskning och vetenskaplig utvärdering inom viktiga områden.* Hämtad 2017-12-13 från http://www.sbu.se/sv/publikationer/sbu-bereder/behov-av-praktiknara-forskning-och-vetenskaplig-utvardering-inom-viktiga-omraden/

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) (2016) *Utvärdering av nationell satsning på att utveckla EBP inom verksamhetsområdet stöd till personer med funktionsnedsättning.* Eriksson, B. & Karlsson, P.Å.

Utbildningsdepartementet (2016). *Uppdrag att inrätta nationella forskningsprogram.* Nyhet. Hämtad 2017-12-13 från http://www.regeringen.se/49c2d3/contentassets/46f505144d56422db28536427abc8b33/uppdrag-att-inratta-nationella-forskningsprogram.pdf

Vetenskapsrådet (2017) *Nationella forskningsprogram.* Hämtad 2017-12-13 från https://www.vr.se/omvetenskapsradet/svenskforskningspolitik20172020/nationellaforskningsprogram.4.7782e9cd15b18aebd7a7ac2.html

Bilaga. Framgångsfaktorer

Sammanställning och analys av problemområden och förutsättningar har lett fram till formulering av ett antal framgångsfaktorer som tillsammans kan bidra till att stödja ökad forskning inom Kommunal utveckling. Framgångsfaktorerna som grupperats till strukturer, processer och kunskapsproduktion, beskrivs nedan kompletterat med förslag på mätbara mål för att följa upp och utvärdera forskningsstrategin.

Struktur

- Digitalisering möjliggör systematisk uppföljning av vård- och omsorgskvalitet på lokal och regional nivå. Genom systematisk uppföljning kan kunskap om insatser och resultat snabbare och säkrare synliggöras, spridas och användas i professionsutveckling.
    - Förekomst av systematiska uppföljningar (antal).
    - Användning av systematisk uppföljning för utveckling av verksamheten (andel).

- Finansiering är nödvändig för forskning.
    - Relevanta forskningsfinansiärer är kända (listade på intranätet).
    - Medarbetare är uppdaterade om aktuella och kommande utlysningar (listade på intranätet).
    - Medarbetare avsätter tid för forskningsansökningar (ja/nej).
    - Ansökningar skrivs (antal; summa SEK) och beviljas (andel: summa SEK).

- Internt stöd i form av disputerade medarbetare behövs för att stödja och driva på forskningsrelaterade aktiviteter.
    - Det finns anställda forskningsledare (antal årsarbetare).
    - Det finns avtal med forskare vid lärosäten (antal årsarbetare).

Process

- Mäklande är en central uppgift för att etablera kontakter och samarbetet mellan praktik och forskning. Forskningsledare stöder och underlättar etablering och utveckling samt kontakter med relevanta forskare och högskolor respektive universitet, regionalt och nationellt utifrån medarbetares initiativ.
    - Förekomst av möten mellan praktik och forskning (antal/år).
    - Studentuppsatser (antal/år).

- Deltagande i nationella nätverk är nödvändigt för att få del av nationell kunskapsspridning och kontaktskapande.
    - FoU-ledare med områdesansvar deltar i nationella nätverk.

- För att FoU-ledare ska kunna initiera, driva och följa upp forskningsaktiviteter behövs specifik kunskap som ger stöd i möte med forskare, insikt i och förståelse för forskningsprocessen, inklusive kunskap om vad forskning kan leda fram till.
    - Det finns en internutbildning riktad till FoU-ledare (antal som känner sig trygga i möte med forskare).

- Kunskap om vilken forskning som finns inom området. Hur: På ett systematiskt sätt sprida forskningsresultat och på ett förenklat sätt sprida den till verksamheterna i kommunerna genom chefsnätverken (årlig forskardag?).
    - Ämnesspecifika forskardagar (antal/år).

- Utvecklingsprojekt och -aktiviteter baseras på senaste forskning, och kompletteras med eller ersätts av lokal erfarenhetsbaserad kunskap.

- Relevant forskning, såväl som avsaknad av relevant forskning, inom det aktuella området formuleras i text i projekt- och aktivitetsplaner respektive -rapporter.

Kunskapsproduktion

- FoU-ledare fångar upp behov, initierar och medverkar i interaktiva forskningsaktiviteter.
  - Årlig översikt av initierade forskningsprojekt, bilaga 1 (antal/år).
  - Årlig inventering av problemområden där forskningsstöd efterfrågas, bilaga 2 (antal/år).
  - Deltagare identifieras och bjuds in utifrån intressentanalys (andel intressentanalyser).

- Forskningsledare utvecklar sin forskningskompetens och meriterar sig inom forskning.
  - Forskningsledare är affilierade till universitet eller högskola (andel ja/nej).
  - Forskningsledare driver forskningsprojekt (antal forskningsprojekt/år).
  - Forskning publiceras i peer-reviewgranskade tidskrifter (antal/år).
  - Handledning av doktorander (antal/år).
  - Handledning av masterstudenter (antal/år).

- Extern utvärdering av forskningsstrategin inklusive satsningar och effekter, sker i samband med utvärdering av Kommunal utveckling (ja/nej).